

Μεσοπεντηκοστή

/ [Ορθόδοξες Προβολές](#)

Την Τετάρτη (10 Μαΐου 2023) μετά την Κυριακή του Παραλύτου πανηγυρίζει η Εκκλησία μας μία μεγάλη δεσποτική εορτή, την εορτή της Μεσοπεντηκοστής.

Τα βυζαντινά χρόνια, η εορτή της Μεσοπεντηκοστής ήταν η μεγάλη εορτή της Μεγάλης Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως και συνέτρεχαν κατ αυτή στον μεγάλο ναό πλήθη λαού.

Δεν έχει κανείς παρά να ανοίξει την Έκθεση της Βασιλείου Τάξεως (Κεφ. 26) του Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου για να δει το επίσημο τυπικό του εορτασμού, όπως ετελείτο μέχρι την Μεσοπεντηκοστή του έτους 903 μ.Χ. στον ναό του Αγίου

Μωκίου στην Κωνσταντινούπολη, μέχρι δηλαδή την ημέρα που έγινε η απόπειρα κατά της ζωής του αυτοκράτορα Λέοντα ΣΤ του Σοφού (11 Μαΐου 903 μ.Χ.).

Εκεί υπάρχει μία λεπτομερής περιγραφή του λαμπρού πανηγυρισμού, που καταλαμβάνει ολόκληρες σελίδες και καθορίζει με την γνωστή παράξενη βυζαντινή ορολογία, πως ο αυτοκράτωρ το πρωί της εορτής με τα επίσημα βασιλικά του ενδύματα και την συνοδεία του ξεκινούσε από το ιερό παλάτι για να μεταβεί στον ναό του αγίου Μωκίου, όπου θα ετελείτο η θεία λειτουργία.

Σε λίγο έφθανε η λιτανεία με επί κεφαλής τον πατριάρχη, και βασιλεύς και πατριάρχης εισήρχοντο επισήμως στον ναό. Η **Θεία Λειτουργία** ετελείτο με την συνήθη στις μεγάλες εορτές βυζαντινή μεγαλοπρέπεια.

Μετά από αυτήν ο αυτοκράτωρ παρέθετε πρόγευμα, στο οποίο έπαιρνε μέρος και ο πατριάρχης. Και πάλι ο βασιλεύς υπό τις επευφημίες του πλήθους «Εις πολλούς καί αγαθούς χρόνους ο Θεός αγάγει τήν βασιλείαν υμών» και με πολλούς ενδιαμέσους σταθμούς επέστρεφε στο ιερό παλάτι.

Αλλά και στα σημερινά μας λειτουργικά βιβλία, στο **Πεντηκοστάριο**, βλέπει κανείς τα ίχνη της παλαιάς της λαμπρότητας.

Παρουσιάζεται σαν μία μεγάλη δεσποτική εορτή, με τα εκλεκτά της τροπάρια και τους διπλούς της κανόνες, έργα των μεγάλων υμνογράφων, του Θεοφάνους και του Ανδρέου Κρήτης, με τα αναγνώσματά της και την επίδραση της στις προ και μετά από αυτήν Κυριακές και με την παράταση του εορτασμού της επί οκτώ ημέρες κατά τον τύπο των μεγάλων εορτών του εκκλησιαστικού έτους.

Ποιό όμως είναι το θέμα της ιδιορρύθμου αυτής εορτής; Όχι πάντως κανένα γεγονός της ευαγγελικής ιστορίας. Το θέμα της είναι καθαρά εορτολογικό και θεωρητικό.

Η Τετάρτη της Μεσοπεντηκοστής είναι η 25η από του Πάσχα και η 25η προ της Πεντηκοστής ημέρα.

Σημειώνει το μέσον της περιόδου των 50 μετά το Πάσχα εορτάσιμων ημερών. Είναι δηλαδή ένας σταθμός, μία τομή.

Ωραία το τοποθετεί το πρώτο τροπάριο του εσπερινού της εορτής:

«Πάρεστιν η μεσότης ημερών,
τών εκ σωτηρίου αρχομένων εγέρσεως
Πεντηκοστή δέ τή θεία σφραγιζομένων,
καί λάμπει τās λαμπρότητας

αμφοτέρωθεν έχουσα
καί ενούσα τάς δύο
καί παρείναι τήν δόξαν προφαίνουσα
τής δεσποτικής αναλήψεως σεμνύνεται».

Χωρίς δηλαδή να έχει δικό της θέμα η ημέρα αυτή συνδυάζει τα θέματα, του Πάσχα αφ ενός και της επιφοιτήσεως του Αγίου Πνεύματος αφ ετέρου, και «προφαίνει» την δόξα της αναλήψεως του Κυρίου, που θα εορτασθεί μετά από 15 ημέρες.

Ακριβώς δε αυτό το μέσον των δύο μεγάλων εορτών έφερνε στο νου και ένα εβραϊκό επίθετο του Κυρίου, το «Μεσσίας». Μεσσίας στα ελληνικά μεταφράζεται Χριστός.

Αλλά ηχητικά θυμίζει το μέσον. Έτσι και στα τροπάρια και στο συναξάρι της ημέρας η παρετυμολογία αυτή γίνεται αφορμή να παρουσιασθεί ο Χριστός σαν Μεσσίας – μεσίτης Θεού και ανθρώπων, «μεσίτης καί διαλλάκτης ημών καί τού αιωνίου αυτού Πατρός».

«Διά ταύτην τήν αιτίαν τήν παρούσαν εορτήν εορτάζοντες καί Μεσοπεντηκοστήν ονομάζοντες τόν Μεσσίαν τε ανυμνούμεν Χριστόν», σημειώνει ο Νικηφόρος Ξανθόπουλος στο συναξάρι. Σ αυτό βοήθησε και η ευαγγελική περικοπή, που εξελέγη για την ημέρα αυτή (Ιω. 7, 14-30).

Μεσούσης της εορτής του Ιουδαϊκού Πάσχα ο Χριστός ανεβαίνει στο ιερό και διδάσκει. Η διδασκαλία Του προκαλεί τον θαυμασμό, αλλά και ζωηρά αντιδικία μεταξύ αυτού και του λαού και των διδασκάλων.

Είναι Μεσσίας ο Ιησούς η δεν είναι; Είναι η διδασκαλία του Ιησού εκ Θεού ή δεν είναι; Νέο λοιπόν θέμα προστίθεται: ο Χριστός είναι διδάσκαλος.

Αυτός που ενώ δεν έμαθε γράμματα κατέχει το πλήρωμα της σοφίας, γιατί είναι η Σοφία του Θεού η κατασκευάσασα τον κόσμο. Ακριβώς από αυτόν τον διάλογο εμπνέεται μεγάλο μέρος της υμνογραφίας της εορτής.

Εκείνος που διδάσκει στον ναό, στο μέσον των διδασκάλων του Ιουδαϊκού λαού, στο μέσον της εορτής, είναι ο Μεσσίας, ο Χριστός, ο Λόγος του Θεού. Αυτός που αποδοκιμάζεται από τους δήθεν σοφούς του λαού Του είναι η του Θεού Σοφία.

Εκλέγουμε ένα από τα πιο χαρακτηριστικά τροπάρια, το δοξαστικό των αποστίχων του εσπερινού του πλ. δ ήχου:

«Μεσούσης τής εορτής

διδάσκοντός σου, Σωτήρ,
έλεγαν οι Ιουδαίοι
Πώς ούτος οίδε γράμματα, μή μεμαθηκώς;
αγνοούντες ότι σύ εί η Σοφία
η κατασκευάσασα τόν κόσμον.
Δόξα σοι».

Λίγες σειρές πιο κάτω στο Ευαγγέλιο του Ιωάννου, αμέσως μετά την περικοπή που περιλαμβάνει τον διάλογο του Κυρίου με τους Ιουδαίους «Τῆς εορτῆς μεσούσης», έρχεται ένας παρόμοιος διάλογος, που έλαβε χώρα μεταξύ Χριστού και των Ιουδαίων «τῇ εσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς εορτῆς», δηλαδή κατά την Πεντηκοστή.

Αυτός αρχίζει με μία μεγαλήγορο φράση του Κυρίου.« Εάν τις διψά, ερχέσθω πρὸς με καί πινέτω.ο πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοί ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ζώντος» (Ιω. 7, 37-38). Και σχολιάζει ο Ευαγγελιστής.« Τούτο δέ εἶπε περὶ τοῦ Πνεύματος, οὐ ἐμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν» (Ιω. 7, 39).

Δεν έχει σημασία ότι οι λόγοι αυτοί του Κυρίου δεν ελέχθησαν κατά την Μεσοπεντηκοστή, αλλά λίγες ημέρες αργότερα. Ποιητική αδεία μπήκαν στο στόμα του Κυρίου στην ομιλία Του κατά την Μεσοπεντηκοστή. Ταίριαζαν εξ άλλου τόσο πολύ με το θέμα της εορτῆς. Δεν μπορούσε να βρεθεί πιο παραστατική εικόνα για να δειχθεί ο χαρακτήρας του διδακτικού έργου του Χριστού. Στο διψασμένο ανθρώπινο γένος η διδασκαλία του Κυρίου ήλθε σαν ὕδωρ ζων, σαν ποταμός χάριτος που δρόσισε το πρόσωπο της γης.

Ο Χριστός είναι η πηγή της χάριτος, του ὕδατος του αλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον, που ξεδιψά και αρδεύει τις συνεχόμενες ἀπὸ βασανιστική δίψα ψυχές των ανθρώπων. Που μεταβάλλει τους πίνοντας σε πηγές.« Ποταμοί ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσι ὕδατος ζώντος» (Ιω. 7, 38).

«Καί γενήσεται αὐτῷ πηγή ὕδατος αλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον», εἶπε στήν Σαμαρείτιδα» (Ιω. 4, 14). Που μετέτρεψε την έρημο του κόσμου σε θεοφύτευτο παράδεισο αειθαλῶν δένδρων φυτεμένων παρά τας διεξόδους των υδάτων του ἁγίου Πνεύματος. Το γόνιμο αὐτό θέμα έδωσε νέες ἀφορμές στην ἐκκλησιαστική ποίηση και στόλισε την εορτῇ της Μεσοπεντηκοστῆς με ἐξαίρετους ὕμνους.

Διαλέγουμε τρεις, τους πιο χαρακτηριστικούς:

Το κάθισμα του πλ. δ ήχου προς το «Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον», που ψάλλεται μετὰ την γ ωδή του κανόνος στην ακολουθία του ὁρθρου:

«Τῆς σοφίας τό ὕδωρ καί τῆς ζωῆς
αναβρύζων τῷ κόσμῳ, πάντας, Σωτήρ,
καλεῖς τοῦ ἀρύσασθαι
σωτηρίας τά νάματα
τόν γάρ θεῖον νόμον σου
δεχόμενος ἄνθρωπος,
ἐν αὐτῷ σβεννύει
τῆς πλάνης τοῦς ἀνθρακας.
Ὅθεν εἰς αἰῶνας
οὐ διψήσει, οὐ λήξει
τοῦ κόρου σου δέσποτα, βασιλεύ ἐπουράνιε.
Διὰ τοῦτο δοξάζομεν
τό κράτος σου, Χριστέ ὁ Θεός,
τῶν πταισμάτων ἄφεσιν αἰτούμενοι
καταπέμψαι πλουσίως
τοῖς δούλοις σου».

**Το απολυτίκιο καὶ τὸ κοντάκιο τῆς εορτῆς, τὸ πρῶτο τοῦ πλ. δ καὶ τὸ
δεύτερο τοῦ δ ἤχου:**

«Μεσούσης τῆς εορτῆς
διψώσάν μου τήν ψυχὴν
εὐσεβείας πότισον νάματα
ὅτι πάσι, Σωτήρ ἐβόησας
Ὁ διψῶν ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω.
Ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, Χριστέ ὁ Θεός, δόξα σοι».

«Τῆς εορτῆς τῆς νομικῆς μεσαζούσης
ὁ τῶν ἀπάντων ποιητὴς καὶ δεσπότης
πρὸς τοῦς παρόντας ἔλεγες, Χριστέ ὁ Θεός
Δεῦτε καὶ ἀρύσασθαι ὕδωρ ἀθανασίας.
Ὅθεν σοὶ προσπίπτομεν καὶ πιστῶς ἐκβοώμεν
Τοῦς οἰκτιρμούς σου δώρησαι ἡμῖν,
σύ γάρ ὑπάρχεις πηγὴ τῆς ζωῆς ἡμῶν».

Καὶ τέλος τὸ ἀπαράμιλλο εξαποστειλᾶριο τῆς εορτῆς:

«Ὁ τόν κρατήρα ἔχων
τῶν ἀκενώτων δωρεῶν,
δός μοι ἀρύσασθαι ὕδωρ

εις άφεσιν αμαρτιών
ότι συνέχομαι δίψη,
εύσπλαγχνε μόνε οικτίρμον».

Αυτή με λίγα λόγια είναι η εορτή της Μεσοπεντηκοστής. Η έλλειψη ιστορικού υποβάθρου της στέρησε τον απαραίτητο εκείνο λαϊκό χαρακτήρα, που θα την έκανε προσφιλή στον πολύ κόσμο.

Και το εντελώς θεωρητικό της θέμα δεν βοήθησε τους χριστιανούς, που δεν είχαν τις απαραίτητες θεολογικές προϋποθέσεις, να ξεπεράσουν την επιφάνεια και να εισδύσουν στην πανηγυριζόμενη δόξα του διδασκάλου Χριστού, της Σοφίας και Λόγου του Θεού, της πηγής του ακενώτου ύδατος.

Συνέβη με αυτή κάτι ανάλογο με εκείνο που συνέβη με τους περίφημους ναούς της του Θεού Σοφίας, που αντί να τιμώνται στο όνομα του Χριστού ως Σοφίας του Θεού, προς τιμήν του οποίου ανεγέρθησαν, κατήντησαν, για τους ιδίους λόγους, να πανηγυρίζουν στην εορτή της Πεντηκοστής η του αγίου Πνεύματος η της αγίας Τριάδος η των Εισοδίων η της Κοιμήσεως της Θεοτόκου η και αυτής της μάρτυρος Σοφίας και των τριών θυγατέρων της Πίστεως, Ελπίδος και Αγάπης.

Άπολυτίκιον

Ήχος πλ. δ'.

Μεσούσης τῆς έορτῆς διψῶσάν μου τήν ψυχὴν εὐσεβείας πότισον νάματα· ὅτι πᾶσι, Σωτήρ έβόησας· Ὁ διψῶν έρχέσθω πρός με καί πινέτω. Ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, Χριστέ ὁ Θεός, δόξα σοι.

Κοντάκιον

Ήχος δ'.

Τῆς έορτῆς τῆς νομικῆς μεσαζούσης ὁ τῶν ἀπάντων ποιητῆς καί δεσπότης πρός τούς παρόντας έλεγες, Χριστέ ὁ Θεός· Δεῦτε καί ἀρύσασθαι ὕδωρ ἀθανασίας. Ὅθεν σοι προσπίπτομεν καί πιστῶς έκβοῶμεν· Τούς οίκτιρμούς σου δώρησαι ἡμῖν, σύ γάρ ὑπάρχεις πηγὴ τῆς ζωῆς ἡμῶν.

Μεγαλυνάριον

Μεσούσης επέστης τῆς έορτῆς, Οίκτιρμων διδάσκων, έν τῷ μέσω τοῦ Ἱεροῦ, δεῦτε οἱ διψῶντες, προσέλθετε καί ὕδωρ, έκ τῆς πηγῆς τῶν ὅλων, πάντες ἀρύσασθε.

Πηγή: ieramonopatia.gr